

БЕГАЛКА

(драма во пет чина)

Васил Иљоски

проф.Горан Станикевски-Горјански

Васил Иљоски

БЕГАЛКА

ЛЕНЧЕ КУМАНОВЧЕ
(драма во пет чина)

ЛИЦА ШТО УЧЕСТВУВААТ

АЦИ-ТРАЈКО, богаташ, лихвар
ВЕЛИКА, негова жена
ЛЕНЧЕ, нивна ќерка
ДОНКА, нивна слугинка
МИРСА, Трајкова сестра
БОШКО, млад занаетчија
ЕВРА, негова мајка
СТОЈКО, богат трговец
ДОСЕ, негов син
ТРЕНДО, бозаџија
МИТРЕ, занаетчија, мајстор
ТРИПКО, занаетчија, стар калфа
САНКО, занаетчија, калфа
МАНАС, бивш црквен псалт
ПЕТКО, слеп просјак
ШИШКО, меанџија
ЕКРЕМ-АГА
МОМЦИ, ДЕВОЈКИ, НАРОД, СВИРАЧИ, ЗАПТИИ, ЧАУШ.

Дејството се случува во првата деценија XX век во **Куманово**.

БЕГАЛКА

„Бегалка“ е битово-социјална драма, во која темата е забранетата љубов меѓу двајца млади (од социјални причини), а идејата, дека и покрај сите пречки, силната љубов ќе го најде својот пат до остварување.

Композициски, драмата е составена од **пет чина** и **пет етапи**, а дејствието се случува во **Куманово**, во првата деценија на XX век. Првобитниот наслов бил „**Ленче Кумановче**“.

СОДРЖИНА

1 чин

Дејствието на драмата започнува на соборното место, во близина на големата куќа на **аџи-Трајко**. Таму секоја недела и на празнични дни се собираат кумановчани, каде младите играат „шарено оро“ (девојки и момчиња, но со шамивче меѓу нив за да не се допираат), а постарите седат наоколу и ги гледаат.

По завршувањето на орото девојките и момчињата се одделуваат во групи. Девојките се смеат, си шепотат, а момчињата скришум ги гледаат и им даваат некакви знаци за да не ги забележат старите.

ВАЖНО

Социјалната разлика меѓу луѓето како проблем е постојано присутен и на почетокот е претставен преку **Досе**, кој вади кесе со пари за да го плати заводувањето на орото. Него не го бидува за ороводач, ниту за многу други работи, но со парите тој може да купи речиси се`. На **Ленче** и` купува боза, додворувајќи и` се на тој начин, но таа ја одбива бидејќи не сака да му дава лажни надежи. **Ленче** е вљубена во сиромашниот **Бошко** и никакви подароци не можат да ја купат.

Подоцна, слугинката на **Ленче**, лекомислената **Донка**, ги прима подароците велејќи му на **Досе** дека **Ленче** се срамела, па затоа не сакала да ја испие бозата. Таа од алчност го лаже и го поттикнува тој да верува дека **Ленче** го сака.

ВАЖНО

На крајот од **првиот чин** е опишана тајната средба меѓу **Ленче** и **Бошко**, под нејзиниот прозорец, каде патријахално воспитаната девојка не сака да му се доближи на момчето, не дозволува тој да ја бакне, зашто „**до венчавање нема бацување**“. Таа го моли да побрза со свршувачката бидејќи почнале да доаѓаат стројници за други момчиња, но тој ја одложува заради парите што сака да ги заработи и куќата што сака да ја изгради за нив.

ВАЖНО

2 чин

Во богатата гостинска соба во куќата на **аџи-Трајко**, Ленче и мајка и **Велика** отворено разговараат за вљубеноста на Ленче во Бошко. Мајката ја разбира и би сакала да и помогне, но знае дека таткото нема да се сложи. Затоа се договараат таа да разговара со него и да го убедува. За разговор не и се пружа веднаш можност, бидејќи аџи-Трајко е зафатен со својата лихварска работа. Имено, кај него доаѓа сиромашниот **Митре** кој го моли да почека уште малку за да му ја врати лихвата. Но, аџи-Трајко е немилосрден и за чекањето му пресметува лихва на лихвата.

Кога Велика повторно сака да започне разговор за Ленче, во куќата доаѓа **Мирса**, сестрата на аџи-Трајко. Таа е иста како нејзиниот брат, пресметлива и бесчувствителна. Таа кажува дека Ленче си нашла љубовник, дека е веќе дорасната за мажење и за да ја спречат врската која не му доликува на семејството, треба што поскоро да ја омажат.

ВАЖНО

Всушност, нејзината цел е да ја омажи Ленче за богатиот, но недоветен **Досе**. Мајката се побунува, застанува на страната на ќерката, но аџи-Трајко не сака да слушне да ја даде Ленче за Бошко и и` вели дека е тоа завршена работа. Неговото решение е конечно- Досе да му биде зет.

Ленче не може да се помири со таквата судбина и почнува да плаче, да и` се жали на Донка (која и` е слугинка, но и другарка) и за првпат помислува да стане **бегалка**. Сепак, прво се обидува разумно да зборува со својот татко и да го моли да попусти и да и` дозволи сама да одлучи за својата судбина. Патријахалниот аџи-Трајко не ја ни дослушува Ленче и си стои на својот збор. Неговата одлука мора да се почитува.

ВАЖНО

Малку задоцнето, како стројник доаѓа **Евра**, мајката на Бошко. Трајко кон неа се однесува надмено, и` го покажува местото- дека нејзината куќа не може да се спореди со неговата, па дури ја посрамотува велејќи и` дека не смеела ни да помисли да дојде. Евра си заминува навредена, но достоинствена.

По Евра, во куќата доаѓа **Стојко** како стројник за Досе. Аџи-Трајко него сосема поинаку го пречекува, љубезно, со слатко и кафе. Доаѓа и Мирса која помага работата подобро да се заврши. Се пазарат за свршувачката, за подароците и бовчалаците и така против волјата на Ленче ја посвршуваат.

ВАЖНО

3 чин

Овој чин се одигрува пред **Шишковата меана** каде седат сиромашните и пијат за да си ги заборават маките. Меѓу нив е и **Митре** кој се жали дека **аџи-Трајко** сосема го соголел со лихвите. Таму доаѓа и разочараниот **Бошко**, кој исто така заради Трајко се наоѓа во безизлез. **Трендо бозаџијата** му предлага да ја преземе работата во свои раце и да ја грабне Ленче. Охрабрен, Бошко ја повикува **Ленче** на прозорец и ја убедува дека треба да појде со него. Таа малку се колеба, но сепак, љубовта победува и таа станува бегалка.

ВАЖНО

4 чин

За време на **свадбата на Ленче и Бошко**, во куќата на аџи-Трајко, мајка и **Велика** и **Донка** не можат да се помират што тие не се дел од неа, што не можат да се веселат, што не учествуваат во најважниот момент од животот на Ленче. Велика му префрла на аџи-Трајко дека е без срце, но тој лут, си стои на својот став дека жената мора да слуша. Свадбата го тревожи и понижува и затоа е решен никогаш повеќе да не ја види својата ќерка. Тензијата уште повеќе ја крева сестра му **Мирса**, која доаѓа во куќата и му префрла што дозволил да има свадба.

ВАЖНО

За помирување и за уште една шанса да се изгладат односите, кај **аџи-Трајко** доаѓа **Евра**, мајката на Бошко. Таа го моли да попусти, да се помират и да дојде на свадбата, но тој тврдоглаво ја одбива, велејќи и` дека тој повеќе нема ќерка.

На крајот од овој чин, аџи-Трајко, бесен, гневен, немоќен да ја спречи свадбата, ја зема пушката и кога свадбарите поминуваат под нивниот прозорец, тој колнејќи ја ќерка си, пука во нив.

ВАЖНО

5 чин

На празникот **Прочка**, луѓето во маски, другите убаво облечени, како што е обичајот, одат на проштевање кај постарите.

Ленче, Бошко и Евра со **новороденчето**, доаѓаат пред куќата на аџи-Трајко. Евра му се обраќа, дека според адетот дошле да си простат и му го подава бебето да го подржи.

Аџи-Трајко не може да се воздржи, желбата да го види внучето е преголема, но од срам од другите луѓе, побегнува во куќата и се сокрива. Но, Велика, го зема бебето во раце и таа простува и за двајцата.

ВАЖНО

ЛИКОВИ

Ленче е млада, убава, богата девојка, од угледно семејство која се вљубила во сиромашно момче- Бошко. Таа е патријахално воспитана и за неа зборот на таткото е закон. Но, сепак, во име на љубовта, решително ќе се спротивстави и ќе ги жртвува родителите за сопствената среќа и иднина.

Станува **бегалка**, со што му се спротивставува на општеството кое таквиот чин го сметало за неморална и срамна работа.

ВАЖНО

Аџи-Трајко е претставник на високиот сталеж и на застарените патријахални сфаќања. Тој преживува вистинска душевна драма кога неговата ќерка ќе реши да го сруши неговиот свет. Не може да се помири со зет од пониската класа која тој секојдневно ја молзе и омаловажува.

Велика и **Евра** се типични патријахални сопруги, но кај нив мајчинското чувство сепак ќе преовлада. Затоа Велика ќе се обиде да и` помогне на ќерка си, ќе му се спротивстави на мажот и ќе ја преземе помирувачката функција.

ВАЖНО

Бошко е млад занаетчија, кој се вљубил во богаташка ќерка и бара начин да го помине животот со неа. Тој не е решен да ги руши старите сфаќања, туку е решен да ја оствари својата љубов.

ВАЖНО

КРАЈ

- Драмата „**Бегалка**“ е напишана во **пет чина**. **Дејствието** се одвива во првата деценија на 20 век. **Бегалка** претставува типична битова драма, за тема е земен дел од народниот живот со многу обичаи, фолклор и др.
- Во **првиот чин** се открива љубовта на младиот сиромашен занаетчија Бошко и ќерката на богатиот лихвар Ленче.
- Во **вториот чин** Ленче ја моли својата мајка да го праша татко и за да се омажи со Бошко, а мајката знаејќи колку е строг нејзиниот сопруг сепак пристапува да го запраша. Разговорот помеѓу мајката и таткото на Ленче го прекинуваат неколку неочекувани посети меѓу кои доаѓа и мајката на Бошко како стројник за Ленче. Таа е исмеана и понижена од страна на таткото на Ленче.
- Во **третиот чин** Ленче му откажува послушност на родителот и бега со Бошко, станува бегалка.

- Во **четвртиот цин** на денот на свадбата на Бошко и Ленче татко и посегнува по животот на својата ќерка пукајќи од прозорецот во неа.
- Во **петиот чин** на прочка Бошко, Ленче и нивното дете доаѓаат на прочка кај Аџи Трајко кој што посегнува по своето внуче, крикнува од љубов кон него, но во последен миг бега во куќата од срам пред насобраниот народ. Во свое и негово име секако мајката на Ленче им дава прочка на сите.
- **Основен мотив** во оваа драма е забранета љубов помеѓу сиромашен млад човек и девојка од богата фамилија.

ДОПОЛНИТЕЛЕН МАТЕРИЈАЛ (информативно)

Притисни **Shift+F5**

ДООБЈАСНУВАЊЕ

Меѓу многуте драми на Иљоски прва прикажана на македонски јазик (1928), и секако најпопуларна, е **Бегалка**. Сиџето на драмата раскажува за љубовта на двајца млади од две социјални средини. Комедијата е исполнета со богат народен колорит од песни и игри, што ни дава за право да заклучиме дека тоа е битово-сценско дело. Но исто така можеме да речеме дека таа е драма со изразен социјален конфликт. Преку комика и со лежерност авторот ги разрешува ситуациите кога доаѓа до судир меѓу патријархалните сфаќања на скржавиот деспот Аџи Трајко и силната и света љубов меѓу Бошко и Ленче. Драмата избилува со емоционална-експресивна лексика и фолклор кои Иљоски мајсторски ги внесува преку карактерите на главните личности. Комичното не е цел само за себе, тоа поучува и облагородува, тоа тера да се размислува и дејствува.

- Исто така Васил Иљовски го напишал и делото **Чорбаџи Теодос**.
- **Чорбаџи Теодос** за разлика од **Бегалка** претставува типична комедија.
- Во мотивско-тематска смисла нешто како да се повторува од Бегалка пред се мотивот на забранета љубов затоа што во овој случај чорбаџијата има син кој што е вљубен во многу сиромашна девојка. Неговиот татко се противи на ваквиот брак во кој би влегле двајца социјално нерамноправни партнери.
- Други дела на В.Иљовски се: Чест, Кузман Капидан, Млади синови, Допирни точки и др.

ПРЕДАВАЊЕ

од учебникот

(информативно)

Притисни **Shift+F5**

Важно

(1902-1995)

Васил Иљоски Творечката дејност на Васил Иљоски во областа на драмата, којашто се одвива во текот на цели пет децении, премостува два значајни периода во развитокот на македонската драма: периодот на македонската битова драма која се јавува во периодот меѓу двете светски војни и повоениот период (на современ развиток на македонската драма).

Васил Иљоски е роден во Крушево. Започнува да се школува во родното место, но подоцна, основното училиште и гимназијата, ќе ги заврши во Куманово. Уште во текот на гимназиските денови ги прави своите први драмски обиди, па за време на една училишна екскурзија во Србија (1922), аматерската училишна дружина во повеќе градови ќе ја изведе неговата едночинка, *По мајџурајџа*. Во периодот на студиите на Филозофскиот факултет во Скопје неговите драмски едночинки го најавуваат идниот автор на значајната целовечерна пиеса, која во 1926-та година започнува да ја пишува под насловот *Бежанка*. На репертоарот на Скопскиот народен театар (што во тоа време се нарекува Скопско народно позориште), во сезоната 1927/1928, оваа драма револуционерно ќе се огласи на македонски народен говор. Премиерната изведба на пиесата, на кумановски дијалект, под насловот *Ленче Кумановче*, претставува историски чин во огласувањето на македонската национална драма и култура и иницијален момент во претставувањето на една нова драматуршка постапка, што ја споделуваат македонските драматичари во овој период, означена со терминот – **македонска битова драма**. Поради огласувањето на македонскиот говор во оваа претстава, таа набргу, по интервенција на властите, ќе биде симната од репертоарот на Скопскиот театар, а нејзиниот автор ќе ја загуби службата на професор по литература во кумановската гимназија. Во повоениот период Васил Иљоски ја преработува оваа драма на современ македонски јазик под насловот *Беѓалка*, навраќајќи ѝ се на првобитната насловна замисла на пиесата. Во предвоениот период ќе го создаде и делото кое се смета за негово врвно уметничко остварување – комедијата *Чорбаџи Теодос* (1937), првобитно напишана на српски јазик, под насловот *Наѓазил човекојџ*. Подоцна Иљоски јазично ќе ја преработи, најпрвин на централните македонски говори, а потоа и на скопски дијалект. Во овој период, на српски јазик ќе ги напише и драмите: *Ученичка аванјура* (изведена во сезоната 1939/1940) и *Биро за безработни*, која поради својата изразена социјална

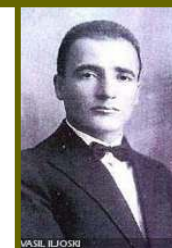
Vasil Iljoski

[illegible]

тенденција, а и со оглед на превирањата непосредно пред избувнувањето на Втората светска војна, нема да биде изведена.

По ослободувањето, Иљоски е директор на Првата гимназија во ослободено Скопје, потоа работи како библиотекар во Народната библиотека и како професор по македонски јазик на Вишата педагошка школа во Скопје. Автор е на бројни студии и публикации од областа на јазикот и литературата и за своите особени заслуги во овие области се вбројува меѓу првите избрани академици на МАНУ. Неговото повоено драмско творештво го чинат драмите: *Пиши, Панче* (1947), *Два сирема еден* (1952), *Чесит* (1953), *Кузман Кайидан* (1954), *Син и ѝајко* (1955), *Дојирни ѝочки* (1959), *Свадба* (комедија, 1976) и *Смрт за живо* (1988). Автор е и на две радио-игри за деца: *Први на Марс* (1960) и *Злајна рийка* (1961).

VASIL ILJOSKI

Драмското дејство во комедијата *Чорбаџи Теодос* „се случува во Скопје, во турско време, еден есенски ден претпладне“. Основа на комедиографското дејство е исмевањето на градскиот угледник, чорбаџи Теодос, од страна на неговиот должник, итриот и весел Арсо, а со помош на циганите христијани во потрага по кум за своето новороденче. Станува збор за класична комедија на интрига, што ќе ја инсценира итромаанот Арсо за да го исмее овој надуен чорбаџија со тоа што ќе го стори цигански кум. Комичниот ефект во оваа комедија на интригата е постигнат со преувеличување на типичните одлики во однесувањето на ликовите, при што, во комедијата преовладуваат локалните бои и сценографија, како и фолклорните обичаи на прикажаната заедница. Фолклорните обичаи се воедно конститутивен елемент на комедиографското дејство во сите фази на неговиот развој. Комедијата е реализирана во композиција од три чина. Првиот чин е остварен како експозиција на драмското дејство и се случува во домот на чорбаџи Теодос. Вториот чин го донесува заплотот на интригата на Арсо и се случува на патот кон лозјата на Водно. Во третиот чин, на лозјето на Арсо, означено како простор на јавната сцена, интригата на Арсо ја достасува својата кулминација и воедно, комедиографскиот расплет.

Експозицијата на драмското дејство во средиштето на случувањето го поставува ликот на чорбаџи Теодос пред кого сите домашни живеат во страв, и којшто, од друга страна, се јавува како пречка за бракот помеѓу неговиот син Томче и самарциската ќерка Стојанка. Комиката во овој дел од развојот на драмското дејство произлегува од постапката на преувеличување. Во првиот дел од експозицијата со постапката на преувеличување е прикажан стравот на домашните од чорбаџијата. На сцената наизменично се туфкаат неговата сопруга, Кева, и неговите слуги, Наца и Спиро, еднакво немоќни пред дилемата што им ја поставува утрото -

да го разбудат чорбацијата или не. Иако во отсуство, чорбацијата е поставен во средиштето на прикажаниот свет на драмата. Тој е портретиран во нивниот страв, еднакво како и во ироничното укажување на Спиро дека на многумина негови сограѓани им е душман, та не можат да им се обратат ниту за да ги прашаат колку е часот. Причините, пак, за неговото противење на евентуалниот брак помеѓу Томче и Стојанка, што ги открива разговорот на Томче со мајка си, Кева, го откриваат ликот на чорбацијата во неговата господска напернатост во однос на „помалите“ луѓе од него, коишто во неговиот систем на вредности се некако „понечисти“. Неговата самобендисаност на сцената на драмата парадират гротескно зголемена во грижата за сопствената „чиста“ појава, која функционира речиси како симбол на неговата недопирливост во светот на нему потчинетите:

ТОМЧЕ: Ја нејке! А зошто? Каква мана ѝ најде? Кал под нокти? Чудно ми чудо и да е кал, а пак тоа била боја, вапчувала девојката предено за чорапи.

КЕВА: (...) Таков е тој, за него сè да е чисто, сè да е на свое место и сè на време. За Стојанка вели: „Таа да ми подаде слатко со тие нејзини нокти, јас да јадам!“

Всушност, опседнат е од помислата дека некој или нешто може да го извалка него или некој дел од неговата облека, та сите околу него постојано се ангажирани да го четкаат, дотеруваат, да му ги светнуваат обувките, притоа внимавајќи како му ги обуваат и собуваат за да не остават прсти на нив.

НАЦА: Таков е човекот, тежок табиет, кибарлија и самобендисан. Не го гледаш? Кога оди по калдрма, како мачка од камен на камен стапнува. Ако сретне Ѓупци, или сиромав селанин, носот го затнува, дишењето го запира...

Токму врз основа на вака поставената самобендисаност на чорбаци Теодос е овозможено неговото подоцнежнo исмевање како цигански кум во третиот чин на драмата. Но притоа, она што ја има силата да го навлече овој вообразен човек на соучество во спиралата на настаните реализирани како циганска ѓурултија, во која неговиот углед на недопирлив неповратно ќе биде загубен – е токму обичајниот начин на опстојување на заедницата.

Обичаите во развитокот на драмското дејство. Патријархалниот обичај на свршување на младите со благослов од родителите му го дава правото на чорбаци Теодос да одлучува за судбината на својот син, но и правото да не ја избере за снаа избраничката на Томчевото срце. Меѓутоа, фолклорното обичајно право му

овозможува и на Циганот Поцко да инсистира токму на кумството на чорбаци Теодос. Чорбаци Теодос е имено, првиот што ќе ги пресретне Циганите излезени на патот со бебето в раце во очекување на кумот, којшто прв најде – како што е редот и адетот. Чорбаци Теодос, кој нималку не се грижеше за волјата на неговиот син во поглед на неговата свршувачка, одеднаш и самиот ќе се најде во ситуација наспроти сопствената волја да биде пристиснат од обичајните стеги. Упаѓа во ситуација, што за него, во најмала рака е неподнослива и незамислива. Комиката на попаѓањето на чорбаци Теодос во улогата на обврзан како цигански кум е потсилена со задносценската интрига на Арсо, кој ќе се погрижи токму чорбаци Теодос да биде првиот што ќе го пресретнат Циганите. Така, Чорбаци Теодос станува жртва на Арсовата интрига, којашто овој му ја поставува токму како *сџајица на обичајот*. Стапицата на обичајот е всушност рамковно поставената тема на оваа комедија, што во експозицијата, на глобален план, ја воведува разговорот помеѓу Ефка, тетката на Стојанка, и Кева. Ефка ѝ ја носи веста на Кева дека за Стојанка веќе дошле стројници од друга страна, укажувајќи ѝ дека доколку нешто бргу не се стори од страна на Томче, Стојанка ќе ја дадат за друг. Притоа, обете другарки ќе се потсетат и на сопствената младост и на сопствената судбина на омажени со стројници „за невидени и нечуени“.

КЕВА: Стројници! Леле, кога ќе чуе Томче!

ЕФКА: Затоа ти вела, сестро, ми е жал и за Стојанка, и за Томчета. Што мака видов да ја расипам работата! Ама не сосем, само за еден ден уште. Зет ми многу го бендиса Иле, и да не бев јас, веднаш ќе дадеше збор. И уште денес ако не направиме ништо...тешко и на син ти и на внука ми. Ќе се зацрнат за цел век. Тој со друга, таа со друг. (Воздивнува). Оф, сестро, слатка, ти знаеш каква мака е тоа...

КЕВА: (Низ воздивка). Знаам...

ЕФКА: Другачки сме, сестро, се знаеме уште од малечки, можеме да си ги искажеме баре маките...Нè омажија за невидени и нечуени...А тие што си ги сакавме, ги оженија за други...Ете колку години поминале, а меракот трае и тлее како запретан жар во срцето...И само пече и боли.

КЕВА: Боли...

ЕФКА: А тој, мажот го знае тоа, и сам си има на срце друга што не му ја дале, па затоа ти си му крива, затоа удри на тебе, викај на сиротата жена!

КЕВА: А ти тргај, трпи, свети му, свивај се и топи се како свеќа пред него...Туку, што ќе правиш, домаќин ти е...И тоа го нарекле наречниците...

Доведувајќи го и самиот чорбаци Теодос во незавидна ситуација на фатен во стапицата на обичајот, Арсо го инсценира и комедиографскиот расплет на „општа

среќа и задоволство“. Го ослободува чорбаџи Теодос од обврската на кум на многудетното циганско семејство на Поцко и Петрија. Кумството го презема неговиот син, Томче, а за возврат добива благослов од татка си да ја побара Стојанка за жена. За своите посреднички услуги итроманот Арсо е ослободен од својот долг кон чорбаџи Теодос и така, овој весел трговец, кој постојано дава на вересија ќе успее да си го зачува лозјето.

Ликовиџе во светот на комедијата се комедиографски типизирани во согласност со патријархалниот устрој на прикажаниот свет. Домашните на чорбаџи Теодос, неговата жена и синот, му се беспоговорно подредени, исто како и слугите во неговиот дом. Млаките бунтувања на вљубениот чорбаџиски син, Томче, при коишто никогаш вистински не ќе се соочи со својот татко, најчесто имаат комичен ефект во којшто доаѓа до израз незрелоста на неговиот младешки инает. Најпосле, таткото и синот ќе се израмнат во пијанството. Стојанка е ќерка на сиромашен самарџија, чија улога ја посочува типичната ситуација на младата девојка, која се обидува да одговори на барањата, што пред неа се поставуваат. Повеќе пати, кутрата, ја мисе чашата пред да му ја подаде на чорбаџи Теодос. Тоа е единствениот простор на дејствување што ѝ е даден во прикажаниот свет на комедијата! Арсо е ведар и весел човек, безгрижен и како трговец, та во оваа смисла му е спротивставен на сериозниот и намуртен чорбаџи Теодос. Вистински антиподен лик, меѓутоа, на сето она што го претставува и кон што стреми чорбаџи Теодос е заедницата на Циганите. Наспроти неговата укоченост и „испирканост“, што стојат како знак за неговата потреба нештата и ситуациите во животот да се имаат под апсолутна контрола, стои безгрижноста и непосредноста на Циганите, нивната подготвеност да им се препуштат на ситуациите во животот, што едноставно ќе им се случат. Застанати на патот, тие се (најпосле!) подготвени да му го врачат кумството на првиот што ќе наиде. Со еднаква леснотија прифаќаат да учествуваат и во интригата на Арсо. Наспрема понудените пари од страна на чорбаџи Теодос за да се мавнат и да го ослободат од обврската, ја претпочитаат џурулџијата и весело му се препуштаат на тркалото на превртливата среќа. Кога сета Топаана одеднаш, со свирки, песни и полни казани цревца и шкембе, ќе се појави среде лозјето на Арсо, чорбаџи Теодос превтасан од стихијата на случувањата, од немајкаде, останува да седи, да пие и да јаде со нив. Ова трае на општо задоволство на градската публика, којашто од сите страни сирка преку плотовите на Арсовото лозје, сè дури, не му ја врзат конечно други и на чорбаџи Теодос судбината, како што му ја врзаа и чалмата на исмеан во надуеноста и ароганџијата.

Интересно е да се забележи дека повеќето од ликовите се краткостезно испртани во типичните одлики на нивниот психички портрет, од страна на самиот автор, во помошниот текст (дидаскалиите) на драмата.

Прашања и задачи:

1. Обиди се да го посочиш комедиографскиот учинок на секој од одделните типови/ ликови прикажани во драмата. Доколку ти е неопходна помош, следи ги авторските упатства во помошниот текст на драмата, во коишто се опишани типичните одлики на одделните ликови, а потоа обиди се да ги препознаеш миговите на нивната комична пројава во драмата.

На пример: По првата овде цитирана одломка од комедијата, која го прикажува разговорот помеѓу Томче и мајка му Кева по повод „калта под ноктите“ на Стојанка, што инаку особено му пречи на чорбаџи Теодос, разговорот продолжува на следниов начин:

ТОМЧЕ: А јас би ги изел и нејзните нокти!

КЕВА: Леле, Томче! Ти не знаеш што зборуваш! Нокти да јадеш!
И на мајка тоа да го речеш! Ти си нагазил, сине, на магија!

Каков се огласува Томче во оваа реплика, или поинаку, зошто е смешен со оваа своја изјава? Пронајди други примери во кои неговиот лик предизвикува смеа и обиди се да објасниш зошто? Од друга страна, во што се состои комиката на одговорот на неговата мајка? Дали познавањето на фолклорната магиска пракса е услов да се препознае комиката на оваа реплика? Натаму, обиди се на свој начин да ја дефинираш типичната улога на секој од прикажаните ликови и да ја откриеш основата на смешното во нив!

За домашна работа: Посочи ја природата на смешното во една од појавите на комедиографскиот текст. На пример, во шестата појава од третиот чин на драмата, или во некоја друга по твој избор!

За натамошно истражување: спореди го комедиографското дејство на оваа драма со она на драмата *Беѓалка* од истиот автор!

